

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО КЕРІВНИЦТВА МУЗИЧНИМ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ КОЛЕКТИВОМ

Анотація. В статті на основі аналізу поглядів науковців визначено основні компоненти змісту та структури підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом. Встановлено сутність понять «підготовленість» та «готовність» з точки зору психології професійної діяльності. Розрізняються поняття загальної та професійної готовності. Аналізуються рівні підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним колективом. Називаються знання, уміння та навички, якими мають оволодіти майбутні вчителі музичного мистецтва для керівництва музичним інструментальним колективом. Називаються складові музично-ціннісного, теоретичного та практичного компонентів структури спеціальної підготовки. Робиться висновок, що домінуючим компонентом у структурі готовності є мотиваційно-ціннісний компонент, який передбачає спрямованість особистості, прояв виражених пізнавальних і професійних мотивів.

Ключові слова: підготовленість, готовність, професійна підготовка, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, зміст і структура професійної підготовки, керівництво музичним інструментальним колективом.

CONTENT AND STRUCTURE OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART FOR MUSICAL INSTRUMENTAL COLLECTIVE MANAGEMENT

Summary. The main components of the content and structure of the training of future teachers of musical art to guide the musical instrumental collective are determined in the article, based on the analysis of the views of the scientists. The urgency of the topic of research is due to the innovative processes taking place in modern music education, which

require from the teacher of musical art of multilateral creative activity, including directed to the management of musical groups. The essence of the concepts of "preparedness" and "readiness" from the point of view of psychology of professional activity is established. There are different concepts of general and professional readiness. The level of preparation of future teachers of musical art for leadership of the musical group is analyzed. The knowledge, skills and abilities that future teachers of musical art must master for management of a musical instrumental collective are called. The components of the musical-value, theoretical and practical components of the special training structure are called. It is concluded that the dominant component in the readiness structure is the motivational-value component, which involves the orientation of the individual, the manifestation of the expressed cognitive and professional motives. The theoretical component is characterized by a combination of psychological and pedagogical, methodological and artistic and creative knowledge. The practical component reflects a set of professional skills. In the content of the practical component of preparing the readiness of future teachers of musical art for leadership musical instrumental collective laid the communicative interaction of participants communication, aimed at information exchange, influence on consciousness, behavior of communicants. The practical component also includes creative activity aimed at creating qualitatively new, a previously unknown spiritual or material value, which begins with the emergence of a certain plan, realized in creating the image of the final product and depends on the creativity of both the teacher and the members of the collective.

Key words: *preparedness, readiness, professional training, training of future teachers of musical art, content and structure of professional training, management of musical instrumental collective.*

Актуальність теми дослідження обумовлена інноваційними процесами, що відбуваються в сучасній музичній освіті, які вимагають від вчителя музичного мистецтва багатосторонньої творчої діяльності, в тому числі й спрямованої на керівництво музичними колективами. Ця діяльність припускає обізнаність з новими тенденціями в музичній культурі, інноваціями в сфері художньої освіти, пошуком нового змісту, використанням креативних методів, підходів до керівництва таким колективом. Щоб вчитель музичного мистецтва міг з сучасних позицій підходити до здійснення керівництва музичними колективами, в системі освіти має бути приділена значна увага відповідній підготовці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки та готовності досліджувалися А. К. Марковою, К. К. Платоновим, О. О. Понукаліним та ін.

Готовність до керівництва музичним колективом як складова загальної професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва розглядалася такими дослідниками як С. В. Грозан, І. А. Малашевська, М. А. Михаськова, В. А. Мішеченко, Т. О. Підварко, Н. А. Сегеда, В. Ф. Сокльська, Т. Б. Стратан-Артишкова та Л. В. Гайдай, Т. П. Танько, Л. А. Теряєва, В. В. Юрчак та ін.

Проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичними колективами різних видів вивчалася у працях Б. А. Бриліна, О. Б. Горбенко, Т. А. Дорошенко, О. О. Ільченко, Л. І. Паньків, Я. В. Сверлюк, М. С. Филипчук та ін.

Специфіка підготовки майбутніх учителів до керівництва музичними інструментальними колективами аналізувалася І. Г. Мариніним, Т. М. Пляченко, Ю. А. Шевченко та ін.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити різні підходи дослідників щодо змісту підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом, що здійснюється в Україні за напрямками підготовки бакалаврів 06020204 «Музичне мистецтво» (галузь знань 0202 «Мистецтво»), 014 Середня освіта (Музичне мистецтво),

Виклад основного матеріалу. Дослідження психолого-педагогічного змісту професійної підготовки на рівні теоретичного узагальнення показало, що частина дослідників аналізує поняття «підготовленості», а частина – «готовності», інколи ці поняття вживаються як синонімічні, тому вважаємо за необхідне визначити зміст обох з них. Переважно і «підготовленість», і «готовність» аналізуються як категорії зі сфери психології праці. Так, А. К. Маркова [5] розрізняє їх, ставлячи їх у відповідність з основними сферами професіоналізму. Готовність до праці виступає як характеристика мотиваційної сфери, а підготовленість до праці – як характеристика операційної сфери професіоналізму. Проводить більш тонке розмежування даних понять А. А. Понукалін, розглядаючи підготовленість як умову і основу готовності: «У певних ситуаціях готовність являє собою актуалізацію цих фонових компонентів» [11, с. 137]. К. К. Платонов [8] вважає, що готовність до праці має широке значення: готовність до будь-якої праці виражається як у бажанні працювати взагалі і як в потреби у праці, яка стала професією, що обумовлено професійним розвитком і рівнем соціальної зрілості особистості. Таким чином, розрізняються загальна готовність до діяльності і професійна готовність. Отже, аналіз зазначених понять дозволяє зробити висновок, що результатом процесу підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до виконання багатofункціональної діяльності з керівництва музичним інструментальним колективом є формування їх професійної готовності.

В широкому сенсі досліджуване питання розглядається в аспекті професійної підготовки майбутнього фахівця, в вузькому – в аспекті підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва і певна кількість робіт аналізує особливості підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва до керівництва музичним колективом.

Так, в широкому смислі зміст професійної підготовки майбутнього фахівця аналізує Т. О. Підварко і розуміє його як «формування випускника вищої школи на вирішення проблеми цілісного розвитку особистості студента, його творчої індивідуальності, підготовки до професійної діяльності в умовах інноваційного розвитку суспільства» [7, с. 121].

В аспекті аналізу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва У. Б. Демір зазначає, що зміст її має включати оволодіння майстерністю заохочення школярів до музичного мистецтва, «забезпечення всебічного розвитку їх музичних здібностей, вміння їх навчати повноцінному художньо-образному сприйняттю музичних артефактів, формування в учнів здатності до співочо-виконавського й творчого музикування, закладання основ музичної грамотності, а в цілому – всебічного сприяння тому, щоб школярі стати просвіченими і активними любителями музичного мистецтва» [2, с. 34]. В. А. Мішеченко [6] аналізує питання підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва з позицій компетентісного підходу і аналізує навчальні дисципліни у структурі підготовки.

Конкретне питання змісту підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації художньо-творчої діяльності дитячих колективів також знайшло відображення у вітчизняній науці. Я. В. Сверлюка [12] висвітлює специфіку підготовки майбутніх керівників дитячих оркестрів. Л

Розглядаючи сутність підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації художньо-творчої діяльності дитячих колективів Ю. А. Шевченко виділяє три рівні такої підготовки: соціальний, культурологічний та педагогічний і зазначає, що на соціальному рівні вона здійснюється на рівні соціальних програм; на культурологічному – у залученні студентів до участі у фестивалях, конкурсах, в межах яких майбутні вчителі музичного мистецтва мали б можливість набувати конкретний досвід організаційно-виконавської діяльності; на педагогічному рівні здійснюється набуття необхідних знань, понять та уявлень у сфері дитячої музичної творчості, оволодіння досвідом прийняття рішень, пов'язаних з вибором художньо-естетичного змісту діяльності дитячих музично-інструментальних колективів, розвиток системи організаційних, комунікативних, виконавських вмінь та навичок у процесі життєдіяльності та творчості дитячого колективу [13, с. 385 – 386].

І. Г. Маринін у дисертаційному дослідженні зазначав, що поняття готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом можна трактувати як «складне особистісне утворення, що спрямоване на відповідну професійну діяльність і поєднує в собі знання та вміння, якості комунікативності, компетентності, здатності до організації та управління учнями на основі принципів співпраці і співробітництва» [4, с. 7]. В подальших дослідженнях І. Г. Маринін аналізував сутність та зміст підготовки майбутніх вчителів музики в аспекті набуття компетенцій та зауважував, що основу професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва – керівника музичного інструментального колективу мають складати конкретно-предметні компетентності (знання), які формуються на основі детального аналізу вимог до народно-інструментальної підготовки та характеру його взаємодії з дитячим творчим колективом. Він також називав навчальні дисципліни, які забезпечують формування конкретно-предметних компетентностей майбутнього вчителя музики з народно-інструментальної підготовки: «Гра на народних інструментах», «Основний музичний інструмент», «Інструментознавство та оркестрування», «Оркестровий клас», «Методика роботи в дитячому народно-інструментальному колективі» [3, с. 301]. На думку дослідника, такий комплекс сприяє формуванню у майбутніх вчителів музики компетентностей керівника музичного інструментального колективу, зокрема: вміння організувати дитячий творчий колектив та його діяльність; володіння методикою початкового навчання та музичного розвитку учнів у музичних інструментальних колективах; здатність управляти музично-педагогічним процесом вивчення та виконання музичних творів; готовність до концертних виступів з творчим колективом [3, с. 301 – 302].

Т. М. Пляченко, синтезувавши найважливіші якості керівника та педагога, з урахуванням специфіки музичної педагогічної діяльності визначила психологічні та особистісні якості керівника музичного інструментального колективу (рис. 1.1).

З позицій компетентісного, а також міжпредметного підходів аналізує проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і О. Б. Горбенко [1] і наполягає на необхідності впровадженні інтегративних зв'язків між фаховими дисциплінами, в яких предметна галузь співвідноситься з різновидами інструментально-виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження і самоактуалізацію майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Деякі дослідники розглядають певні складові змісту підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом. Так, Г. А. Яківчук вважає, що в її складі має бути колективна форма музикування як невід'ємна частина їх професійного виконавського зросту [14, с. 316].

Критичний наліз зазначених та інших досліджень дозволяє сформулювати визначення змісту підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичними інструментальними колективами.

Зміст підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичними інструментальними колективами складається з комплексу виконаних вимог до фахової підготовки, що містить інформативні,

проективно-конструктивні, комунікативні та дидактично-організаційні компоненти, спрямовані на набуття майбутніми вчителями знань, умінь та навичок щодо навчання колективному виконавству на музичних інструментах, розвитку творчих здібностей та музичних смаків дітей.

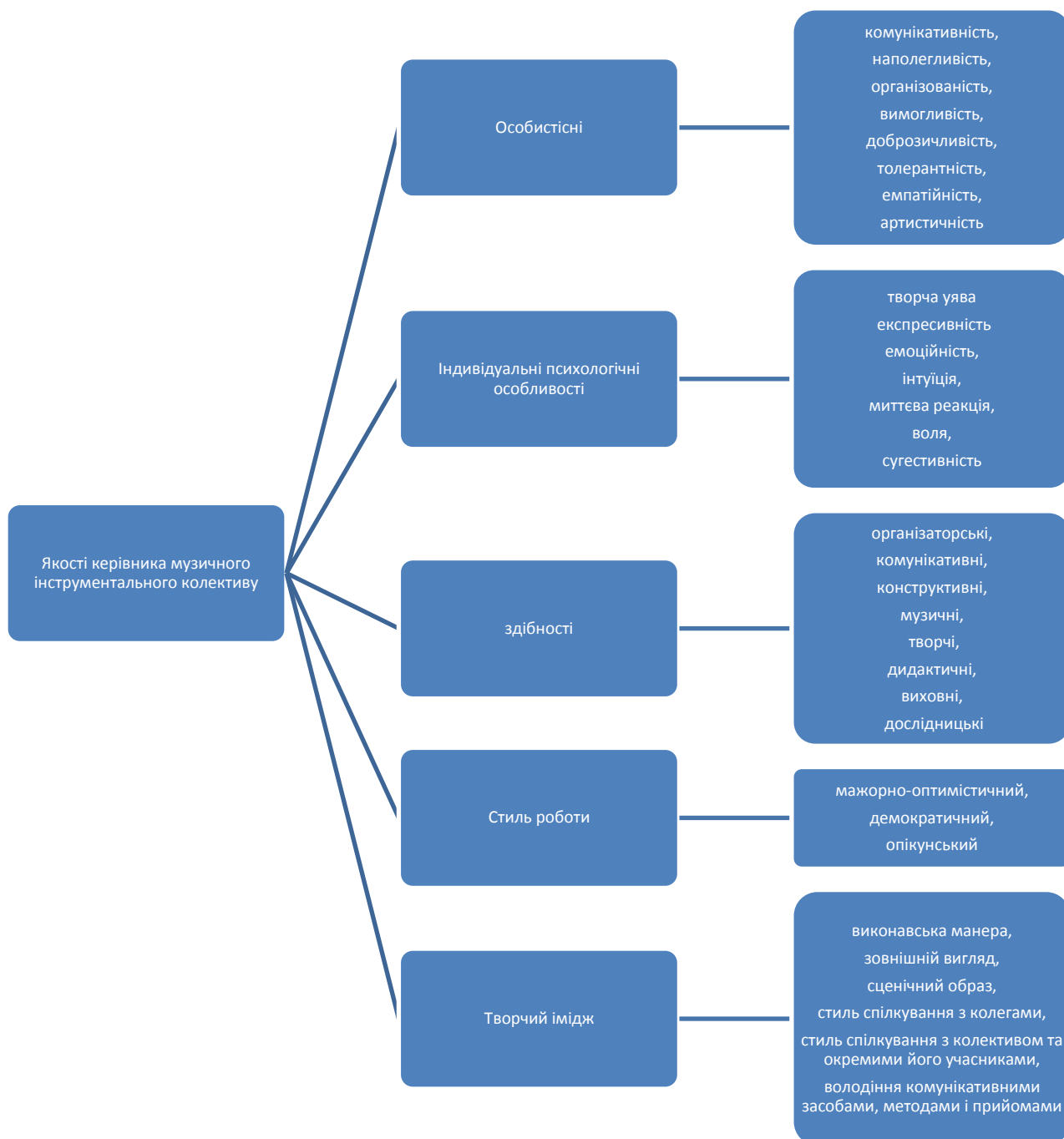

Рис. 1.1. Психологічні та особистісні якості керівника музичного інструментального колективу [9, с. 188].

Зміст навчання представляють чотири обов'язкових дисциплінарних блоки: гуманітарні, соціально-економічні, загальнопрофесійні і спеціальні дисципліни.

В узагальненому вигляді майбутні вчителі музичного мистецтва мають оволодіти такими знаннями, уміннями та навичками для керівництва музичним інструментальним колективом:

1) знання:

- а) змісту партитур музичних творів і володіння диригентською технікою;
- б) педагогіки, психології, методами і прийомами роботи з музичним інструментальним колективом;

в) спеціальні знання.

2) **уміння:**

- а) користуватися методами і прийомами роботи з музичним інструментальним колективом;
- б) виявляти особистісні якості в створенні творчого контакту в музичному інструментальному колективі.

3) **навички:**

- а) підготовки музичного інструментального колективу до виступу,
- б) виконання музичних творів.

Визначаючи професійну діяльність з керівництва музичним інструментальним колективом як складне особистісне утворення, в основі якого лежить система професійно-ціннісних орієнтацій, знань і умінь, без яких неможливе успішне виконання професійної діяльності, **структуру** підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом розглядаємо як єдність трьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, теоретичного і практичного.

Мотиваційно-ціннісний компонент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом містить сукупність мотивів, що стимулюють майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої музично-педагогічної діяльності та характеризує сукупність ставлень до процесу керівництва музичним інструментальним колективом. Цей компонент містить такі складові:

- інтерес до керівництва музичним інструментальним колективом;
- прагнення підготувати музичний інструментальний колектив до виступу;
- ставлення до керівництва музичним інструментальним колективом.

Мотиваційно-ціннісний компонент за змістом характеризує мотиваційну зрілість майбутніх учителів музичного мистецтва, яка розкриває сутність умотивованості особистості на розвиток якостей, які дозволять ефективно виконувати поставлені завдання, здійснювати професійну діяльність, і ґрунтується на переконаннях, задоволеності особистісними, професійними якостями, впевненості у своїх можливостях. Він також включає музичну чуттєвість, що передбачає відображення у свідомості людини окремих властивостей предметів та явищ, які впливають на органи чуття, здатність сприймати і розуміти музичні образи.

Теоретичний компонент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом об'єднує знання про сутність колективного музикування, роботи у ансамблі та особливості керівництва музичним інструментальним колективом і спрямований на характеристику пізнавальної діяльності майбутніх вчителів. До теоретичного компонента підготовки відносимо такі складові:

- обізнаність в галузі музичного мистецтва;
- знання специфіки керівництва музичним інструментальним колективом.

Змістом теоретичного компонента підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом може бути музична ерудованість як ключова якість, яка що характеризується засвоєнням музично-теоретичних знань, творчою активністю у музичній діяльності, готовністю до транслявання музичних знань учасниками музичного інструментального колективу.

Практичний компонент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом містить уміння і навички, що дозволяють успішно здійснювати комунікацію та взаємодію з учасниками музичного колективу.

Основні складові практичного компоненту підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом:

- уміння керувати музичним інструментальним колективом;
- навички підготовки музичного інструментального колективу до виступу;
- навички виконання музичних творів;
- уміння тримати контакт із учасниками музичного колективу;
- здатність до самовираження.

У зміст практичного компоненту підготовки готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва музичним інструментальним колективом покладена комунікативна взаємодія учасників спілкування, спрямована на інформаційний обмін, вплив на свідомість, поведінку комунікантів. До практичного компонента входить також творча діяльність, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей, яка розпочинається з виникнення певного задуму, реалізується у створенні образу кінцевого продукту і залежить від творчості як вчителя, так і учасників колективу.

Висновок. Домінуючим компонентом у структурі готовності є мотиваційно-ціннісний компонент, який передбачає спрямованість особистості, прояв виражених пізнавальних і професійних мотивів. Теоретичний компонент характеризується сукупністю психолого-педагогічних, методичних і художньо-творчих знань. Практичний компонент відображає комплекс професійних умінь.

Розділ 4 Психолого – педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти

Список використаних джерел:

1. Горбенко О. Б. Критерії сформованості готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до оркестрово-ансамблевої діяльності / О. Б. Горбенко // Наукові записки. – 2016. – Серія Педагогічні науки. – Вип. 147. – С. 47 – 50.
2. Демір У. Б. Методика формування музично-теоретичної підготовленості студентів у вищих музично-педагогічних закладах України. Дисертація на здобуття наук. ст. к.п.н. / У. Б. Демір – Одеса, 2016. – 226 с.
3. Маринін І. Г. Професійна компетентність вчителя музики – керівника дитячого народно-інструментального колективу: проблема структури та змісту / І. Г. Маринін // Збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 16. – С. 298 – 303.
4. Маринін І. Г. Формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом / І. Г. Маринін. Автор. Дис. на здоб. н. ст. к.п.н. – К., 1995. – 21 с.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: МФ «Знание», 2012. – 308 с.
6. Мішедченко В. А. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в умовах вищого навчального закладу / В. А. Мішедченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6 (Ч. 1). – С. 251 – 257.
7. Підварко Т. О. До проблеми формування музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музики / Т. О. Підварко // Вісник НЧПУ. – 2013. – Вип. 14. – С. 121 – 124.
8. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М.: Высшая школа, 1984. – 174 с.
9. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями / Т. М. Пляченко. – Кіровоград : „Імекс-ЛТД”, 2010. – 428 с.
10. Пляченко Т.М. Педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. / Т.М. Пляченко. – К., 2011. – 36 с.
11. Понукалин А.А. Состояние готовности к труду в условиях проблемной ситуации / А. А. Понукалин // Психологические проблемы профессиональной деятельности. – М.: Логос, 2011. – С. 136-144.
12. Сверлюк Я. В. Формування готовності студентів вузів культури до роботи з дитячим духовим оркестром: Дис. ... канд. пед. наук. / Я. В. Сверлюк – К., 1999. – 168 с.
13. Шевченко Ю. А. Сутність підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих колективів [Електронний ресурс] / Ю. А. Шевченко. – Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_48/84.pdf
14. Яківчук Г. Художньо-творчі колективи у вихованні майбутнього вчителя музики / Г. Яківчук // Вісник Львівського університету. Серія мист-во. – 2014. – Вип. 14. – С. 312–317